

מעלת הציצית

שיחת הרה"ג זלמן ברוך מלמד לפרשת שלח

הזכות לחיות בארץ ישראל ולהכיר במעלתה • הדר בארץ ישראל כמי שיש לו אלוה • מעלת השבת מול חטא עבודה זרה • השבת שורש מציאות הזמנים • להיות מוקפים במצווה • הציצית – ביטוי למגמת המצוות • מעלת הציצית כשמירה לאדם • לא להתרגל לציצית • התעוררות ברגע האחרון • ציצית – הופעה במציאות הממשית

הזכות לחיות בארץ ישראל ולהכיר במעלתה

קראנו השבת את פרשת שלח העוסקת בחטא המרגלים. זכינו להיות בדור שחוזר לארץ ישראל, מה שלא זכו דורות על גבי דורות של צדיקים, אמוראים, גאונים, ראשונים ואחרונים, וצריך לדעת להודות על זה לריבונו של עולם. זכינו לחיות בארץ ישראל, ארץ ה', ארץ שהקדוש ברוך הוא בחר להשרות בה את שכינתו. זכינו זכות כפולה. לא רק להיות בארץ, אלא גם להכיר את המעלה של ארץ ישראל. אפשר להיות בארץ ישראל ולא להכיר את המעלה של ארץ ישראל. ואפשר להיות בחוץ לארץ ולהכיר במעלת ארץ ישראל ולהשתוקק לארץ ישראל, וכל מי שמשתוקק לארץ ישראל מתחבר לקדושת ארץ ישראל. ומי שנמצא בארץ ישראל ולא משתוקק לארץ ישראל, זה חסר. אז גם להיות בארץ ישראל וגם לדעת את ערכה הגדול, זו זכות גדולה.

אומר הרב שכמה שנדבר בשבחה של ארץ ישראל ונחזור ונפריז עוד ועוד בשבחה של ארץ ישראל לא נגיע לאחת מאלף אלפים של המעלות של הארץ. המעלה של ארץ ישראל היא מעלה סגולית, לא מעלה חיצונית. היא זבת חלב ודבש באופן רוחני. מעלת הארץ היא לא רק מפני שיש בה מצוות שאנחנו מקיימים שאינם יכולים להתקיים בחוץ לארץ,

אלא מעלה סגולית פנימית (על פי אורות, ארץ ישראל, א). המפגש הראשון של השכינה לאברהם אבינו הוא: "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך" (בראשית יב, א). כלומר, הדיבור הראשון הוא ללכת לארץ ישראל. כל ההבטחות שהקדוש ברוך הוא מבטיח לאברהם אבינו ולאבות הן על ארץ ישראל: "לזרעך אתן את הארץ הזאת" (בראשית יב, ז). ליצחק הוא מבטיח: "כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האלה" (שם כו, ג). וכך גם ליעקב. ואחר כך הוא מבטיח לבני ישראל היוצאים ממצרים שיזכו לארץ ישראל. זאת אומרת, ארץ ישראל זה משהו עצמי. עם ישראל וארץ ישראל זה מציאות אחת, אי אפשר אחד בלי השני. ולזכות להבין את זה, זוהי מדרגה מיוחדת.

הדר בארץ ישראל כמי שיש לו אלוה

זכינו ללמוד בבית מדרש כזה, שידוע לדבר במעלתה של ארץ ישראל. על דברי חז"ל במסכת כתובות (ק): "כל הדר בארץ ישראל כמי שיש לו אלוה וכל הדר בחוץ לארץ כמי שאין לו אלוה" - שואל בעל ההפלאה: מה פירוש כל הדר בארץ ישראל כמי שיש לו אלוה? רק כמי שיש לו אלוה ובעצם אין לו? וכן כל הדר בחוץ לארץ כמי שאין לו אלוה, אבל בעצם יש לו אלוה? אומר ההפלאה - כל הדר בארץ ישראל אף על פי שאין לו אלוה כאילו יש לו אלוה. עצם המגורים בארץ ישראל נחשב כאילו יש לו אלוה. כל הדר בחוץ לארץ ויש לו אלוה היינו שהוא צדיק, אפילו צדיק גדול, אבל כיון שהוא גר בחוץ לארץ דומה כמי שאין לו אלוה. ביאור הדבר שאדם שגר בארץ ישראל הוא שייך לעניינה המיוחד של ארץ ישראל, שהיא ארץ ה', ארץ הקודש, ארץ התורה. גם אם הוא לא נותן לזה ביטוי, עצם מגוריו בארץ ישראל יוצרת את המציאות הזאת.

לעומת זאת מי שגר בחוץ לארץ הוא שייך לחוץ לארץ. חוץ לארץ זו ארץ העמים, ארץ של עבודה זרה. אלו ארצות שלא מאמינים בריבוננו של עולם אלוהי ישראל. אז הדר שם יכול לקיים את כל המצוות אבל הוא עדיין ייחשב כמי שאין לו אלוה. רעיון זה מסביר גם את דברי חסד לאברהם' שאומר שכל מי שגר בארץ ישראל הוא צדיק, כי אחרת הארץ הייתה מקיאה אותו. הזכות להיות בארץ ישראל היא מעלה גדולה. וצריך לחיות ולזכור את הדבר הזה, כשאנחנו מתפללים, ואנחנו לומדים, ואנחנו מקיימים מצוות בארץ ישראל, זו מציאות אחרת, אלו המצוות העצמיות, זו המצווה כמות שהיא, לא כמו המצוות שמקיימים בחוץ לארץ שהן מצוות בבחינת "הציבי לך ציגים" (ירמיהו לא,

חכמים אומרים לנו ששקולה ישיבת ארץ ישראל ככל המצוות כולן (ספרי פרשת עקב), כפי שאמרנו מכיוון שאדם היושב בארץ הוא שייך לעניינה של ארץ ישראל, וארץ ישראל זו ארץ המצוות, אז הוא שייך לכל כללות המצוות. הוא יושב בארץ ישראל במגמה שהוא רוצה ומעוניין לשבת בארץ ישראל, הוא בתוך מקום הקודש, מקום התורה, מקום המצוות.

מעלת השבת מול חטא עבודה זרה

יש בפרשה מספר מצוות שהן שקולות ככל התורה כולה. למה נסמכה מצוות ציצית למצוות שבת - כמו שמצוות שבת שקולה כנגד כל המצוות, גם מצוות ציצית שקולה כנגד כל המצוות (רש"י במדבר טו, מא, בשם רבי משה הדרשן).

לגבי מצוות שבת, חז"ל אמרו לנו (שבת קיח:): שכל מי ששומר שבת אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש - מחול לו. דבר מאוד מוזר, עבודה זרה זה איסור חמור מאוד חמורה יותר מחילול שבת, למה מחול לו בגלל שהוא שומר שבת. המהר"ל מסביר שמי ששומר שבת, מכריז שיש בורא לעולם, הרי עניינה של השבת הוא "כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנָּפֹשׁ" (שמות לא, יז). אז למה הוא עובד עבודה זרה - העבודה זרה שהוא עובד היא לא רצינית, היא מין חולשה, ולכן יש בחינה שמחול לו. כמובן לא שמחול לו לגמרי, אי אפשר להגיד את הדבר הזה, אבל מבחינה מסוימת יש כאן מחילה, כי על ידי שמירת השבת שהיא הכרזה על מציאות ה', העבודה זרה מאבדת את המשמעות החרפה שלה.

השבת שורש קדושת ומציאות הזמנים

לשבת יש כמה בחינות. בחינה אחת זכר למעשה בראשית, בחינה שניה זכר ליציאת מצרים, בחינה שלישית שייכת ליום שכולו שבת. כך גם סדר התפילות של שבת, תפילה ראשונה בליל שבת - אומרים 'ויכולו', אנחנו מזכירים שבשישה ימים עשה ה' את השמיים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש. ביום בתפילת שחרית - "ישמח משה במתנת חלקו", מזכירים את מעמד הר סיני. ובמנחה - 'אתה אחד ושםך אחד' כנגד שבת לעתיד לבוא, שאז יתגלה שה' אלוקינו אחד ושמו אחד (ע"פ הטור אר"ח סימן רצ"ב). שבת נותנת את התוכן לכל סדרי הזמנים, וכל המציאות כולה היא בתוך סדרי זמנים, וכשאדם מקושר עם קדושת שבת הוא מקושר עם השיא של ההופעה במציאות מבחינת

סדרי הזמנים. הקדושה היא המקור של הכול. לכן כשאדם שומר שבת זה שקול כנגד כל המצוות כולן. באים חכמים ואומרים לנו שגם מי שמתעטף בציצית, זה שקול כנגד כל המצוות כולן. לא רק שהציצית מזכירה את המצוות "וזכרתם את כל מצוות ה' ועשיתם אותם", אלא היא שקולה כנגד כל המצוות (נדרים כה.).

להיות מוקפים במצווה

אפשר להסביר שיש כאן קישור בין שלוש המצוות האלה: ארץ ישראל, שבת, וציצית. אדם נמצא בתוך הארץ. במובן זה גם מצוות סוכה דומה למצוות יישוב ארץ ישראל, כשאדם נמצא בתוך הסוכה, המצווה מקיפה אותו מכל צדדיו. אדם נמצא בארץ ישראל הוא נמצא בתוך הקדושה מכל הצדדים, כי ארץ ישראל זה לא רק קרקע, ארץ ישראל היא גם השמיים והאוויר של ארץ ישראל. אדם נמצא בתוך המציאות השלמה. כך שבת מבחינת הזמן. אדם נמצא בתוך שבת, שבת זו מציאות, האדם בלוע בזמן הזה, נמצא בתוך מדרגת הקדושה העליונה שהיא המקור של יצירת כל הזמנים, שאין מציאות בלי זמן ובלי מקום. אז הוא מקושר עם קדושת השבת, וכשהוא בלוע בתוך הקודש, זה שקול כנגד הכול. מבחינה מסוימת גם הציצית כך. אדם לבוש בבגד - עטוף כולו במצווה, הוא בלוע בתוך המצווה. כל מצווה, תר"ג מצוות תלויין בה, וזה סוג של מצווה שעוטפת את ראשו ורובו, ורובו ככולו. אז הוא בלוע בתוך המצווה הזאת.

הציצית – ביטוי למגמת המצוות להופיע הפנימיות

האדם מופיע על ידי הבגדים. הבגד מבטא את עניינו של האדם. לכל ציבור יש לבוש מיוחד המתאים לו. אדם הולך עם כיפה מסוימת זהו ביטוי, בשבת עם בגד מסוים אז הוא שייך לחוג המסוים הזה. הבגדים מכבדים את האדם, הם מגלים את המקום הרוחני שלו. הם מוציאים את המציאות מן הכוח אל הפועל. כל עניינן של המצוות, זה הגילוי של התוכן הפנימי הנשמתי של האדם. לאדם מישראל נשמה אלוקית, הנשמה האלוקית מופיעה בגילויים, מופיעה במחשבה, מופיעה בדיבור, מופיעה במעשים. ואלה גילויים ולבושים. השורש של הדבר, שיש לאדם נשמה אלוקית, הנשמה האלוקית מופיעה במידות, והמידות מופיעות במצוות.

המהר"ל מסביר כך את הסדר הזה של פרקי אבות. בתחילת כל פרק ופרק אנחנו אומרים 'כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא', שנאמר: "וְעַמּוּךָ כָּלָם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ מִטְעֵי מַעֲשֵׂה יְדֵי לְהִתְפָּאֵר" (ישעיהו ס, כא). אפילו לתינוק שנולד ולא קיים מצוות כלל, יש חלק לעולם הבא. למה, כי הנשמה האלוקית, הנשמה של ישראל, שייכת לעולם הבא. יש אומרים אפילו לפני שנולד, כל נשמה ישראלית, היא נשמה אלוקית, ששייכת לעולם הבא.

השורש של כל המידות, זו הנשמה ולכן כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא. אחר כך אנחנו אומרים פרק בפרקי אבות שעוסק במידות, והמידות הן השורש למצוות, המידות הן ההופעה הכללית, אדם טוב לב עושה הרבה מצוות בין אדם לחברו. אם הוא צדיק וישר, זה מתגלה במעשים. המידות הן השורש של המצוות. הנשמה מופיעה במידות, באופי, בתכונות הכלליות של האדם, והתכונות הכלליות של האדם מתגלות במעשים. בהתאם לתכונות שלו, כך הוא מתנהג בפועל.

הבגד נקרא 'מדים', מידו, כמידתו - "וְלִבָּשׁ הִלָּחֵן מִדּוֹ בְּד וּמִכְנָסִי בְּד וְלִבָּשׁ עַל בְּשָׂרוֹ" (ויקרא ו, ג). מידו מלשון מידה, מידה יכול להיות גודל של בגד, ויכול להיות מידה של אופי. הבגדים הם הופעה כללית, והציציות בקצה הבגד מופיעות את המעשים. הנשמה לבושה בגוף והגוף מופיע בלבושים. יוצא בעצם שמבחינה מסוימת כל עניינה של הציצית, זו הופעה, זה גילוי, וכל עניינם של המצוות זה לגלות את הנשמה הפנימית, את התוכן הפנימי. זאת אומרת, שיש במצוות ציצית משהו מאוד כללי שמבטא את עניינן של המצוות, לגלות את הפנימיות, לכן מצוות ציצית שקולה כנגד כל המצוות.

מעלת הציצית כשמירה לאדם

הציצית מזכירה לנו את כל המצוות "וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה' וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא תִתְּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶּם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אִתְּם זִנִּים אַחֲרֵיהֶם" (במדבר טו, לט). בפשט, התורה אומרת לנו לראות את הציצית ולזכור ולקיים את כל המצוות ולא לעבור על העבירות, לא לתור אחרי העיניים ואחרי הרהורים רעים וכדומה. הרב זצ"ל מסביר את זה באופן אחר. אם אתם תראו את הציצית ותזכרו את כל המצוות ותעשו אותם, ממילא אתם נמצאים במקום רוחני כזה שאתם זוכרים את המצוות, ממילא אתם לא תימשכו לכל הדברים השליליים, ממילא "לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם". וכך ראיתי שבזוהר כתוב שהמצוות שומרות, מצוות ציצית שומרת

שלא יעברו עבירות. ועל זה בא סיפור בגמרא במסכת מנחות (מד), כמה גדולה מצוות ציצית.

מעשה באדם אחד שהיה זריז במצוות ציצית, אבל נתאווה תאווה גדולה מאוד ונמשך אחרי אישה שלקח בשכר עצום של ארבע מאות זהובים כדי להיות איתה. הגמרא מתארת, הוא נוסע אליה ובא לביתה, והיא עולה על המיטה של זהב, ערומה, מגרה אותו מאוד, והוא גם עולה כנגדה, ופתאום הוא רואה את הציצית, והוא יורד למטה ומתיישב על הארץ. מה קורה פה. היא שואלת אותו: האם אני לא יפה או לא מוצאת חן בעיניך? והוא עונה: ראיתי את הציצית, וכתוב שמה: "אני ה' אלוקיכם" נאמן לשלם שכר ונאמן לתת עונש, לא יכול לעבור את העבירה. אז היא שאלה אותו מאיזה בית מדרש אתה, היא כל כך התרשמה מההנהגה הזאת, שהחליטה להתגייר ולחזור בתשובה. הייתה כבר עשירה גדולה מאוד, שליש נתנה למלכות, שליש לצדקה, שליש לקחה איתה. באה לבית המדרש של רבי חייא, אמרה שהיא רוצה להתגייר. שאל אותה, למה את רוצה להתגייר, ראית איזה בחור ואת רוצה להינשא לו, גיורך לא לשם שמם. סיפרה לו את הסיפור הזה, וגיירו אותה ונישאה לאותו אחד.

לא להתרגל לציצית כמצוות אנשים מלומדה

הגמרא מספרת לנו את הסיפור הזה, כדי שנדע את העוצמה של מצוות ציצית. אנחנו לובשים כל יום ציצית, ומתרגלים למצווה זו, שנעשית הרגל שכבר לא מדבר אלינו. אבל התורה אומרת: "וְרָאִיתֶם אֹתוֹ וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה' וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם", אתה מסתכל על הציצית, אתה רואה את השכינה. אתה נפגש כאן בהופעה עליונה, בהופעה אלוקית. הגמרא אומרת (מנחות מג): שמי שמקיים מצוות ציצית זוכה לראות פני השכינה. למה, כי כתוב "וְרָאִיתֶם אֹתוֹ וְזָכַרְתֶּם", וכתוב "אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ תִּירָא אֹתוֹ תַעֲבֹד" (דברים י, כ). רבינו גרשום מפרש שם בגמרא, תירא מלשון תראה, יש כאן היקש, "וְרָאִיתֶם אֹתָהּ", ו"אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ תִּירָא" (דברים י, כ), מכאן יש ללמוד שמי שרואה את הציצית, רואה את פני השכינה. חכמים אומרים לנו, שאנחנו צריכים להרגיש הרגשה מיוחדת כשאנחנו לובשים את הציצית. לא להתרגל לציצית כמצוות אנשים מלומדה. כשאדם לבוש עם ציצית, אי אפשר להרהר הרהורים לא טובים, זה לא שייך!

התעוררות ברגע האחרון

כשלמדתי את הסיפור הזה, חשבתי בליבי, אם מצוות ציצית כל כך מסייעת, אז למה היא לא מנעה ממנו מראש ללכת למקום הזה? זה הזכיר לי את דברי הגמרא במקום אחר (מסכת עבודה זרה יז.) שמספרת לנו על אלעזר בן דורדיא, שגם הוא שמע שיש זונה בכרכי הים, ועברו מספר ימים והגיע אליה, וברגע האחרון הרהר בתשובה, ואחר כך קוראים לו רבי אלעזר שעשה תשובה. הוא הגיע למצב שלא יכול אפילו לעשות תשובה, היה כל כך מקולקל, בעל תאוה כזה, בבחינת "כָּל בְּאֵיָהּ לֹא יְשׁוּבוֹן" (משלי ב, יט), כמו מי שעובד עבודה זרה, שהוא דבוק בעבודה זרה, ויכול לשוב בתשובה רק אם הוא מת. אלעזר בן דורדיא הגיע לשיא הקלקולים, ואז הוא מתעורר ואומר, עוד מעט אני מנתק את הכול, הגעתי למצב כזה שאני לא אוכל לקום. בלב של האדם יש לפעמים הרגשה שזה לא נורא, עוד יוכל לתקן, אבל אלעזר בן דורדיא הגיע למצב כזה שהוא הרגיש שהפעולה הזאת, כבר מוציאה אותו לגמרי מהשייכות לתורת ישראל, והוא לא יוכל לחזור, וזה גורם לו להתעוררות גדולה מאוד.

סיפר לי בעל תשובה אחד, שהיה חילוני ונסע לחוץ לארץ, טייל ביערות של דרום אפריקה והתרחק והתרחק, ופתאום הוא הרגיש שעוד מעט הוא מאבד את כל הקשר שלו עם עם ישראל. כשהרגיש כך, זה עורר אותו לחזור. חיפש שם מקום להתחזק, מצא בית חב"ד, והתחיל להתעורר. אחר כך נהיה בעל תשובה בן תורה תלמיד חכם שמחזיר אנשים בתשובה. הוא התעורר ברגע שהוא הרגיש שעוד מעט יאבד את הכול, הרגיש שהוא מגיע לשלב שממנו אין חזרה. גם בסיפור הזה, הציצית עוררה אותו ברגע האחרון. חז"ל באים להגיד לנו, שאפילו כשאדם נמצא בשיא השפל שקשה מאוד לעצור את התאוה הגדולה, הוא רואה את הציצית ופתאום שכינה מופיעה, ולא שייך לחטוא, וכל התאוות מיד חולפות, והכל עובר. פרשת ציצית צריכה להזכיר לנו את הקב"ה. כשאנחנו רואים את הציצית זה אומר שאנחנו נפגשים עם השכינה. שקולה מצוות ציצית כנגד כל התורה כולה. אדם צריך להרגיש שהוא כולו עטוף במצווה.

הציצית – הופעה במציאות הממשית

אני רוצה להוסיף כאן עוד נקודה. בתפילין יש קדושה. במצוות ציצית, אם הציצית התקלקלה וכבר לא נוח להשתמש בה, לא צריך לשמור אותה בגניזה. זה לא יפה לבזות את הבגד, אבל לא צריך לשמור אותו בקדושה. זה מראה לנו שהציצית מופיעה כאן

בתוך המציאות הממשית, אמנם אין בה גדר קדושה, אבל השכינה כאן מופיעה. עלינו להפוך את המצווה הזאת שלא תהיה מצווה של שגרה, של מצוות אנשים מלומדה, אלא לחיות אותה. כשאנחנו אומרים את פרשת ציצית אז להתבונן "וְאֵיתֶם אֹתוֹ וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה' וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם" וכשאדם נמצא במקום רוחני כזה, ממילא לא שייך להרהר הרהורים, ממילא "וְלֹא תִתְּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶּם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם".

השיחה נמסרה בשנת התשפ"ב

לקבלת שיחה שבועית במייל או בווטסאפ,

שלחו הודעה לכתובת bogrim@yeshiva.org.il, או למספר 0547881227

ניתן לצפות בשיחה באתר ישיבה - www.yeshiva.org.il

השיחה השבועית משודרת בשידור חי במוצאי שבת, כשעה לאחר צאת השבת

ניתן להאזין בשידור חי גם דרך חיוג לטלפון 02-6643149 שלוחה 11

